

Dutch translation

Het Hof acht Rusland verantwoordelijk voor wijdverspreide en flagrante mensenrechtenschendingen gedurende het conflict in Oekraïne sinds 2014, in strijd met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

De zaak [Oekraïne en Nederland t. Rusland](#) (zaaknr. 8019/16, 43800/14, 28525/20 en 11055/22) gaat over het conflict dat begon in het oosten van Oekraïne na de aankomst van pro-Russische troepen in de regio's van Donetsk en Loehansk in 2014, en escaleerde na de grootschalige Russische invasie van Oekraïne vanaf 24 februari 2022. De zaak gaat ook over het neerschieten van vlucht MH17 in het oosten van Oekraïne op 17 juli 2014, als gevolg waarvan alle inzittenden – waarvan velen Nederlandse staatsburgers – zijn omgekomen. Oekraïne klaagde over herhaalde mensenrechtenschendingen door Rusland, en het Koninkrijk der Nederlanden klaagde over Verdragsschendingen door Rusland als gevolg van het neerhalen van vlucht MH17. Zie de [Veelgestelde vragen en antwoorden](#) voor meer informatie over de zaak.

De **Grote Kamer** van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde vandaag in een uitspraak¹ over het conflict in Oekraïne tussen 11 mei 2014 – toen de vijandelikheden uitbraken – en 16 september 2022 – toen Rusland ophield partij te zijn bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (“EVRM”) – dat er sprake was van systematische schendingen van:

Artikelen 2 (recht op leven), 3 (verbod van foltering, onmenselijke of vernederende behandeling), 4 § 2 (verbod van dwangarbeid), 5 (recht op vrijheid en veiligheid), 8 (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven), 9 (vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst), 10 (vrijheid van meningsuiting), 11 (vrijheid van vergadering en vereniging), 13 (recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel) en 14 (verbod van discriminatie) van het Europees Verdrag en Artikelen 1 (bescherming van eigendom) en 2 (recht op onderwijs) van Protocol Nr. 1 bij het Verdrag.

Het Hof benadrukte dat de aard en omvang van het geweld in Oekraïne en de onheilspellende uitlatingen van Rusland over het bestaansrecht van Oekraïne een bedreiging vormden van vrede in Europa. Het Hof overwoog: “In geen van de eerdere [door het Hof beoordeelde] conflicten was er sprake van een dergelijke, vrijwel universele veroordeling van de ‘flagrante’ minachting door de verwerende Staat voor de grondslagen van de internationale rechtsorde die na de Tweede Wereldoorlog tot stand is gekomen.”

Het Hof stelde vast dat Rusland rechtsmacht uitoefende op het grondgebied dat het in Oekraïne bezette, wat betekent dat het verplicht was het EVRM na te leven. Het Hof stelde ook, unaniem, vast dat Rusland gezag en controle uitoefende over personen die getroffen waren door zijn militaire aanvallen in heel Oekraïne, en dat deze personen hierdoor onder zijn rechtsmacht vielen. Rusland was verantwoordelijk voor het handelen en nalaten door Russische militairen en separatistische entiteiten in het oosten van Oekraïne.

De enorme hoeveelheid bewijsmateriaal die aan het Hof werd voorgelegd schetste, in samenhang gezien, een beeld van onderling verbonden en manifest onrechtmatige gedragingen die op grote schaal door Russische functionarissen (Russische militairen en andere autoriteiten,

¹ Uitspraken van de Grote Kamer gelden als einduitspraak (Artikel 44 van het Verdrag).

Alle einduitspraken worden toegezonden aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor toezicht op de tenuitvoerlegging ervan. Voor meer informatie over deze procedure, zie www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution (in het Engels en Frans).

bezettingsautoriteiten, en separatistische gewapende groepen en entiteiten) in heel Oekraïne werden begaan.

Deze systematische schendingen hielden onder meer in: militaire aanvallen die geen onderscheid maken tussen burgers en burgerobjecten enerzijds en militairen en militaire doelen anderzijds; standrechtelijke executies van burgers en Oekraïens militair personeel dat buiten gevecht (*hors de combat*) verkeerde; foltering, inclusief verkrachting als oorlogswapen, en onmenselijke en vernederende behandeling; dwangarbeid; onrechtmatige en willekeurige detentie van burgers; ongerechtvaardigde verplaatsingen van burgers onder dwang en hun screening, waarbij indringende en grievende veiligheidscontroles werden uitgevoerd (zogenaamde “filtratie” maatregelen); intimidatie, belaging en vervolging van religieuze groepen die niet behoren tot de Oekraïense Orthodoxe Kerk van het Patriarchaat Moskou; intimidatie en geweld tegen journalisten, het blokkeren van Oekraïense en buitenlandse omroepen en nieuwe “wetten” waarin het verspreiden van informatie ter ondersteuning van Oekraïne werd verboden en strafbaar gesteld; gewelddadig uiteendrijven door het Russische leger van vreedzame demonstraties in bezette dorpen en steden; vernietiging, plundering en toe-eigening van goederen van burgers zonder schadeloosstelling; onderdrukking van de Oekraïense taal op scholen en indoctrinatie van Oekraïense schoolkinderen; overbrengen naar Rusland, en in veel gevallen, adoptie aldaar van Oekraïense kinderen; en, discriminatie op basis van politieke mening en nationale afkomst.

Het Hof oordeelde ook, unaniem, dat er sprake was van **schendingen van Artikelen 2, 3 en 13** in zaaknr. 28525/20 met betrekking tot het neerhalen van vlucht MH17.

Het Hof verwees naar de feiten zoals vastgesteld in het uitgebreide onderzoek dat was uitgevoerd door het Gemeenschappelijk Opsporingsteam (*Joint Investigation Team – “JIT”*) en in het strafvonnis van de rechtbank Den Haag. Rusland heeft nagelaten maatregelen te nemen om het doelwit te verifiëren of om het leven van de inzittenden van het vliegtuig te beschermen, waarmee het blijk gaf van minachting voor burgers die door zijn vijandige activiteiten in gevaar werden gebracht.

Rusland heeft ook nagelaten effectief onderzoek in te stellen naar het neerhalen van het vliegtuig en heeft nagelaten met het JIT samen te werken, door onjuiste of verzonnen informatie te verstrekken en pogingen om de oorzaak en omstandigheden van de vliegcrash op te helderen te belemmeren.

De nabestaanden van de slachtoffers van de vliegcrash hebben intens leed ondervonden door de dood van hun dierbaren en de nasleep van de vliegcrash. Omdat Rusland weigerde de plaats van de crash veilig te stellen, duurde het acht maanden voordat de lichamen waren geborgen. Sommige nabestaanden moesten onvolledige lichamen van hun dierbaren begraven; in sommige gevallen kregen zij na de begrafenis alsnog lichaamsdelen terug. In twee gevallen zijn de lichamen nog steeds niet geborgen. De voortdurende ontkenning van betrokkenheid door de Russische autoriteiten en het verzuim om een effectief onderzoek in te stellen, hebben het pijnlijke wachten op antwoorden voor de nabestaanden verlengd en hun leed verergerd. De aard en omvang van hun voortdurende leed waren zo ernstig dat dit neerkomt op een onmenselijke behandeling.

Ten slotte oordeelde het Hof, unaniem dat:

Rusland niet had voldaan aan de verplichtingen ingevolge **Artikel 38** van het Verdrag (**verplichting om noodzakelijke faciliteiten te leveren voor behandeling van de zaak**).

de kwestie van **Artikel 41 (billijke genoegdoening)** zich nog niet leende voor een beslissing en is uitgesteld, en zaaknr. 28525/20 (het neerhalen van vlucht MH17) is afgesplitst van de andere drie verzoekschriften zodat de claims voor billijke genoegdoening afzonderlijk kunnen worden behandeld; en

op grond van **Artikel 46 (bindende kracht en tenuitvoerlegging van uitspraken)**, Rusland verplicht is om: alle personen onmiddellijk vrij te laten die vóór 16 September 2022 in bezet gebied van hun vrijheid zijn beroofd en nog steeds door de Russische autoriteiten worden vastgehouden; en

onmiddellijk mee te werken aan de oprichting van een internationaal en onafhankelijk mechanisme om alle kinderen te identificeren die vóór 16 september 2022 vanuit Oekraïne naar Rusland of door Rusland gecontroleerd gebied zijn overgebracht, om het contact tussen kinderen en hun families of wettelijke voogden te herstellen en hen uiteindelijk te herenigen.

Op dit moment zijn er vier interstatelijke zaken van *Oekraïne t. Rusland* en ongeveer 9.500 individuele verzoekschriften bij het Hof aanhangig die betrekking hebben op gebeurtenissen op de Krim, in het oosten van Oekraïne en de Zee van Azov, en Russische militaire operaties op het grondgebied van Oekraïne sinds 24 februari 2022. En er is één interstatelijke zaak van *Nederland t. Rusland* en er zijn vier individuele verzoekschriften tegen Rusland, ingediend door meer dan 500 familieleden van slachtoffers van MH17, aanhangig bij het Hof.

Voor meer informatie, zie de [Veelgestelde vragen en antwoorden over interstatelijke zaken](#).

Een juridische samenvatting van deze zaak zal in de HUDOC databank van het Hof verschijnen ([link](#)).

De uitspraak is beschikbaar in het Engels en Frans.

Beschrijving van de zaak en de klachten

De verzoekers in deze zaak zijn Oekraïne en het Koninkrijk der Nederlanden. De Russische Federatie is de verwerende Staat.

De zaak vloeit voort uit gebeurtenissen die in de lente van 2014 begonnen met de bezetting en annexatie door Rusland van de Krim (het onderwerp van een andere zaak waarin uitspraak is gedaan op [25 juni 2024](#)), dat onderdeel is van het soevereine grondgebied van Oekraïne, en de komst van gewapende groepen in de regio's Donetsk en Loegansk (het Donetsbekken) in het oosten van Oekraïne. De gewapende groepen hebben vervolgens de controle over het grondgebied in deze regio's overgenomen en zich onafhankelijk van Oekraïne verklaard, waarbij zij de “Volksrepubliek Donetsk” (“DPR”) en de “Volksrepubliek Loegansk” (“LPR”) hebben uitgeroepen.

Op 17 juli 2014 werd vlucht MH17 neergehaald in de buurt van Snizjne, in een bezet deel van de regio Donetsk. Alle 298 burgers aan boord kwamen om het leven, onder wie 196 Nederlanders. De gevechten gingen de daaropvolgende jaren door, met regelmatige aanvallen in het oosten van Oekraïne.

De aard van het conflict veranderde ingrijpend op 24 februari 2022, toen Rusland overging tot een grootschalige invasie van Oekraïne. Russische strijdkrachten drongen op verschillende plaatsen het Oekraïense grondgebied binnen en lanceerden aanvallen te land, ter zee en in de lucht. Oekraïense steden en dorpen in het noorden, zuiden en oosten werden blootgesteld aan zware luchtaanvallen en artillerievuur, met veel doden en gewonden en grootschalige schade tot gevolg.

In de daaropvolgende jaren is de controle over het grondgebied in Oekraïne verschoven door Russische opmarsen en Oekraïense tegenaanvallen. Op veel fronten wordt er nog hevig gevochten. Russische luchtaanvallen gaan door in heel Oekraïne.

De Russische Federatie is sinds 16 september 2022 geen Hoge Verdragsluitende Partij meer bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (“EVRM”). Dit was het gevolg van resoluties van het Comité van Ministers van de Raad van Europa op 16 maart 2022 ([CM/Res\(2022\)2](#)) en het voltallige Europees Hof op [22 maart 2022](#).

De zaak omvat vier interstatelijke verzoekschriften, namelijk:

Oekraïne t. Rusland (zaaknr. 8019/19), ingediend in 2014, waarin wordt geklaagd over “administratieve praktijken” van mensenrechtenschendingen door Rusland met betrekking tot het conflict in het oosten van Oekraïne waarbij sinds de lente van 2014 pro-Russische separatisten zijn betrokken. Oekraïne klaagt met name over schendingen van Artikelen 2, 3, 4 § 2, 5, 9, 10, 11 en 14 van het EVRM en Artikelen 1 en 2 van Protocol Nr. 1 bij het EVRM. Zie de persberichten van [26 november 2014](#) en [1 oktober 2015](#).

Oekraïne t. Rusland (zaaknr. 43800/14), ingediend op 13 juni 2014, waarin wordt geklaagd over de ontvoering van drie groepen kinderen in het oosten van Oekraïne tussen juni en augustus 2014, en hun tijdelijke overbrenging naar Rusland. The Regering van Oekraïne voerde op dit punt aan dat er sprake was van een administratieve praktijk in strijd met, met name, Artikelen 3, 5 en 8 van het EVRM en Artikel 2 van Protocol Nr. 4 bij het EVRM. Zie het persbericht van [26 november 2014](#).

Nederland t. Rusland (zaaknr. 28525/20), ingediend op 10 juli 2020, waarin wordt geklaagd over het neerhalen van vlucht MH17 op 17 juli 2014. The Regering van het Koninkrijk der Nederlanden voerde aan dat Rusland verantwoordelijk was voor het neerhalen van MH17, dat het geen effectief onderzoek had ingesteld, en dat het optreden van Rusland in de nasleep van de vliegramp intens leed had veroorzaakt bij de nabestaanden van de slachtoffers. De Regering stelde dat er sprake was van een schending van Artikelen 2, 3 en 13 van het EVRM. Zie het persbericht van [15 juli 2020](#).

Oekraïne t. Rusland (zaaknr. 11055/22), ingediend op 28 februari 2022, waarin wordt geklaagd over grootschalige mensenrechtenschendingen door Rusland tijdens de militaire operaties op het grondgebied van Oekraïne sinds 24 februari 2022. De Regering van Oekraïne stelde dat er sprake was van administratieve praktijken in strijd met, met name, Artikelen 2, 3, 4 § 2, 5, 8, 9, 10, 11, 13, en 14 van het EVRM en Artikelen 1 en 2 van Protocol Nr. 1 bij het EVRM. Zie het persbericht van [28 juni 2022](#).

Procedurale aspecten

Op 26 januari 2022 heeft de Grote Kamer een hoorzitting gehouden over de ontvankelijkheid van de verzoekschriften nrs. 8019/16, 43800/14 en 28525/20 (“de zaak *Oekraïne en Nederland t. Rusland*”). Op 30 november 2022 verklaarde de Grote Kamer deze verzoekschriften gedeeltelijk ontvankelijk. Deze beslissing werd op [25 januari 2023](#) uitgesproken.

Op 17 februari 2023 heeft de Grote Kamer besloten om ***Oekraïne t. Rusland*** (zaaknr. 11055/22) samen te voegen met de zaak ***Oekraïne en Nederland t. Rusland***. De Grote Kamer heeft tevens besloten om de ontvankelijkheid en de merites van verzoekschrift nr. 11055/22 gezamenlijk te onderzoeken op grond van Artikel 29 § 2 van het EVRM, en tegelijkertijd met de merites van de andere drie verzoekschriften. Op [12 juni 2024](#) vond een hoorzitting van de Grote Kamer plaats in het gebouw van het Hof, in Straatsburg.

De voormalige rechter die voor Rusland was gekozen maakte deel uit van de formatie van rechters tijdens de hoorzitting over de ontvankelijkheid in januari 2022, maar deze rechter heeft zich later teruggetrokken. De President heeft toen besloten om een andere rechter van het Hof aan te wijzen als *ad hoc*-rechter.

Zesentwintig Staten die partij zijn bij het EVRM hebben in deze rechtszaak toestemming gekregen om te interveniëren en zij hebben gezamenlijk schriftelijk hun standpunt ingediend. In aanvulling hierop heeft een aantal van deze Staten apart schriftelijke opinies ingediend.

Deze zesentwintig Staten hebben ook toestemming gekregen om deel te nemen aan de hoorzitting van de Grote Kamer, en zij hebben hier gezamenlijk gebruik van gemaakt. In aanvulling hierop hebben Polen en het Verenigd Koninkrijk tijdens de hoorzitting apart standpunten toegelicht.

De *Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights*, de *Human Rights Law Centre* van de Universiteit van Nottingham, de Stichting Vliegcramp MH17, en de individuele verzoekers in vier zaken die zijn ingediend door nabestaanden van slachtoffers van de MH17 vliegcramp hebben toestemming gekregen om als derde-partijen schriftelijke opinies in te dienen in de procedure over de merites.

Zie het persbericht van [17 maart 2023](#).

Zie [hier](#) voor de procedure die het Hof hanteert voor de behandeling van zaken betreffende Rusland.

Samenstelling van het Hof

De uitspraak werd gegeven door een Grote Kamer van 17 rechters, als volgt samengesteld:

Mattias **Guyomar** (Frankrijk), President,
Síofra **O’Leary** (Ierland),
Arnfinn **Bårdsen** (Noorwegen),
Ioannis **Ktistakis** (Griekenland),
Gabriele **Kucsko-Stadlmayer** (Oostenrijk),
Krzysztof **Wojtyczek** (Polen),
Faris **Vehabović** (Bosnië en Herzegovina),
Stéphanie **Mourou-Vikström** (Monaco),
Georgios A. **Serghides**, (Cyprus),
Tim **Eicke** (het Verenigd Koninkrijk),
Lətif **Hüseynov** (Azerbeidzjan),
Jovan **Ilievski** (Noord-Macedonië),
Jolien **Schukking** (Nederland),
Erik **Wennerström** (Zweden),
Anja **Seibert-Fohr** (Duitsland),
Diana **Sârcu** (de Republiek Moldavië),
Mykola **Gnatovskyy** (Oekraïne), rechters,

met Abel **Campos**, Plaatsvervangend Griffier

Uitspraak van het Hof

[Deelname van Rusland tijdens de procedure](#)

De uitspraak van het Hof heeft betrekking op gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan in de periode tot 16 september 2022, toen Rusland ophield Partij te zijn bij het EVRM.

Het Hof heeft zich gebogen over het feit dat Rusland heeft verzuimd om deel te nemen aan de procedure die tot de uitspraak van vandaag heeft geleid. Hoewel Rusland in de ontvankelijkheidsfase van de procedures in de zaken nrs. 8019/16, 43800/14 en 28525/20 schriftelijk opinies heeft ingediend en aan de hoorzitting heeft deelgenomen, heeft Rusland niet deelgenomen aan de procedure over de merites van die drie zaken, en ook niet aan de procedure over de ontvankelijkheid en merites van zaak nr. 11055/22. Het Hof oordeelde dat er onvoldoende grond was voor het verzuim van Rusland om schriftelijk zijn standpunten in te dienen of deel te nemen aan de hoorzitting van 12 juni 2024. Het

Hof besloot om door te gaan met de behandeling van de zaak, aangezien dit in het belang was van een goede rechtsgang.

Naast de praktische uitdagingen die het verzamelen van bewijsmateriaal in bezet gebied in Oekraïne met zich brengt, werden deze moeilijkheden in de onderhavige zaak nog vergroot door de intensivering van de militaire aanvallen en door de aard en omvang van de vermeende schendingen. Het Hof oordeelde dat het “betreurenswaardige verzuim” van Rusland om met het Hof samen te werken, zijn taak onnodig had bemoeilijkt. Het Hof moest zelf de feiten vaststellen die ten grondslag lagen aan de ingediende klachten over een gewapend conflict. Zonder inbreng van de Russische zijde heeft het Hof veel tijd en middelen moeten besteden om ervoor te zorgen dat Rusland geen nadeel ondervond bij de toepassing van het EVRM op de feiten van de zaak. Het gebrek aan constructieve medewerking gedurende de hele procedure en het volledig verstek laten gaan van Rusland in de procedure die tot de onderhavige uitspraak heeft geleid, vormden een schending van de verplichtingen van Rusland uit hoofde van Artikel 38 van het EVRM.

De context

Het Hof benadrukte dat de gedragingen van Rusland ongekend waren in de geschiedenis van de Raad van Europa. Het overwoog dat de aard en omvang van het geweld in Oekraïne, alsmede de onheilspellende uitlatingen van Rusland over het bestaansrecht en de onafhankelijkheid van Oekraïne, een bedreiging vormt van de vreedzame co-existentie in Europa, en erop is gericht om het democratische bestel waarop de Raad van Europa en zijn lidstaten zijn gegrondvest, te ondermijnen. In geen van de eerdere door het Hof beoordeelde conflicten was er sprake van een dergelijke, vrijwel universele veroordeling van de “flagrante” minachting door de verwerende Staat voor de grondslagen van de internationale rechtsorde die na de Tweede Wereldoorlog tot stand is gekomen. En niet eerder was er sprake van dergelijke, duidelijke maatregelen van de Raad van Europa om de verwerende Staat te sanctioneren voor het niet-naleven van de fundamentele waarden van de Raad van Europa: vrede, maar niet minder belangrijk het menselijk leven, de menselijke waardigheid en de individuele rechten die door het EVRM worden gewaarborgd.

Het Hof merkte ook op dat zijn taak beperkt was tot het beoordelen van de verenigbaarheid van het optreden van de verwerende Staat met de fundamentele waarborgen die zijn neergelegd in het Verdrag en de Protocollen, zoals deze met name moeten worden uitgelegd in het licht van het doel en de strekking ervan, namelijk het verwezenlijken van de doelstellingen en idealen van de Raad van Europa door het bevorderen van vrede op basis van rechtvaardigheid en internationale samenwerking.

Rechtsmacht

Op het punt van rechtsmacht van Rusland met betrekking tot de aantijgingen, herhaalde het Hof zijn oordeel in de ontvankelijkheidsfase dat Rusland vanaf 11 mei 2014 tot ten minste 26 januari 2022 (de datum van de eerste hoorzitting van de Grote Kamer in deze zaak) rechtsmacht uitoefende over gebieden in het oosten van Oekraïne die door separatisten werden gecontroleerd. Het Hof heeft onderzocht of er aanwijzingen waren dat de mate van Russische controle sinds de hoorzitting was afgenomen, en het heeft vastgesteld dat dit niet het geval was. Ook na die datum bleef Rusland dus rechtsmacht uitoefenen. Het Hof heeft ook vastgesteld dat als gevolg van de aanzienlijke militaire aanwezigheid van Rusland in Oekraïne na de invasie van 24 februari 2022, de Russische strijdkrachten de controle over gebieden van Oekraïne hadden overgenomen. Deze gebieden kwamen daarmee ook onder de rechtsmacht van Rusland. De slachtoffers van de militaire aanvallen van Rusland bevonden zich niet in de gebieden die in handen waren van de separatisten of de Russische strijdkrachten, maar in gebieden die onder Oekraïense controle stonden. Het Hof oordeelde dat de militaire aanvallen die de Russische strijdkrachten tussen 2014 en 2022 op het soevereine grondgebied van Oekraïne hadden gepleegd, strategisch waren gepland met de opzettelijke bedoeling en het onbetwistbare effect om de macht op te eisen en controle over gebieden, infrastructuur en mensen in Oekraïne over te nemen.

Bij de planning en uitvoering van zijn militaire aanvallen op Oekraïens grondgebied heeft Rusland een zekere mate van verantwoordelijkheid op zich genomen ten aanzien van de personen die door zijn aanvallen waren getroffen. Deze personen vielen derhalve onder zijn rechtsmacht. Rusland was verantwoordelijk voor de handelingen en het nalaten van de Russische strijdkrachten en van de separatistische gewapende groeperingen en entiteiten in het oosten van Oekraïne.

De rol van humanitair oorlogsrecht in de beoordeling door het Hof

Wat betreft de relatie tussen het EVRM en humanitair oorlogsrecht (HOR) in gewapende conflicten, bevestigde het Hof dat het zijn taak was om het Verdrag in overeenstemming met HOR uit te leggen. In het bijzonder in de context van een internationaal gewapend conflict sluit HOR de waarborgen van het Verdrag niet uit, maar moet HOR in aanmerking worden genomen bij het bepalen van de reikwijdte van de mensenrechtenwaarborgen van het EVRM. Bij het beoordelen van de vermeende schendingen van bepaalde artikelen van het EVRM heeft het Hof dus rekening gehouden met de relevante bepalingen van HOR, waarbij HOR is uitgelegd en de naleving door Rusland ervan is beoordeeld voor zover dat nodig was om een oordeel te geven over de vraag of Rusland het EVRM had geschonden.

Klachten van de Oekraïense regering over een patroon van schendingen

Before assessing the substance of the complaints, the Court had to decide on the admissibility of the complaints made in application no. 11055/22. It found that the majority of the complaints represented the continuation of complaints made already and previously declared admissible (see [decision of January 2023](#)). It identified a small number of new complaints and declared most of them admissible.

The Court noted that the Ukrainian Government complained of “administrative practices” of human-rights violations, which means that they alleged the “repetition of acts incompatible with the Convention” and “official tolerance” of these acts by the respondent State.

Officiële tolerantie

In rapporten is gewezen op het heersende klimaat van straffeloosheid, de algemene wetteloosheid, en het gebrek aan legitieme en doeltreffende juridische voorzieningen in het oosten van Oekraïne sinds 2014. De rapporten van de Onafhankelijke Onderzoekscommissie inzake Oekraïne van de Verenigde Naties, een “fact finding” orgaan, toonden op schokkende wijze de enorme omvang aan van de ernstige mensenrechtenschendingen die Rusland sinds februari 2022 op het grondgebied van Oekraïne heeft begaan. Het was ondenkbaar dat de hogere autoriteiten van de Russische regering gedurende meer dan acht jaar niet op de hoogte waren van dergelijke praktijken. Het bewijsmateriaal bevestigde de uitholling van de rechtsstaat en de sfeer van angst en intimidatie in de gebieden die onder controle stonden van de Russische strijdkrachten of door hun militaire aanvallen waren getroffen. Bovendien waren veel van de maatregelen van regelgevende aard. De in de uitspraak beschreven ongekende schendingen hadden niet kunnen plaatsvinden zonder de directe toestemming, aanmoediging en steun van de hogere autoriteiten. Het Hof achtte het dan ook buiten redelijke twijfel bewezen dat de herhaling van gedragingen die in strijd waren met het Verdrag, officieel werd getolereerd door de Russische autoriteiten.

Herhaling van schendingen van het Verdrag

Het Hof erkende dat, gezien de algemene context, direct bewijs van de vermeende incidenten wellicht moeilijk te verkrijgen is, gezien de beperkingen op het toezicht in bezet gebied, de angst van getuigen of slachtoffers voor represailles als zij zich zouden uitspreken, en het feit dat veel slachtoffers en getuigen hun verhaal pas jaren later konden doen (bijvoorbeeld na hun vrijlating in het geval van gedetineerden, of nadat Oekraïne de controle over bezet gebied had herwonnen). Daarom heeft het Hof op relevante punten conclusies afgeleid uit het gepresenteerde bewijs.

Het Hof baseerde zich met name op primair bewijsmateriaal van de waarnemingsmissies van het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties (OHCHR) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) ter plaatse in Oekraïne, en van onderzoeken zoals uitgevoerd door de VN Onderzoekscommissie en deskundigen van het Moskou-mechanisme van de OVSE. Op basis van dit bewijs en het uitgebreide aanvullende bewijs dat het voor zich had, concludeerde het Hof zonder redelijke twijfel dat de gedocumenteerde incidenten voldoende talrijk en onderling verbonden waren om van een patroon of systeem van schendingen te spreken. Met betrekking tot veel van de vermeende schendingen benadrukte het Hof dat er geen rechtsgrondslag was voor de genomen maatregelen. De zogenaamde “wetten” van de “DPR” of “LPR”, de door de Russische bezettingsautoriteiten vastgestelde rechtsbepalingen of het Russische recht zelf konden niet worden erkend als rechtsgrondslag voor de maatregelen die op Oekraïens grondgebied zijn genomen. Het Hof benadrukte ook dat er geen sprake was van beperkingen die aan staatsfunctionarissen waren opgelegd: er waren op grote schaal en zonder sancties ernstige schendingen van de mensenrechten begaan, vaak in het kader van een verstrekend administratief systeem dat zonder enige waarborgen was ingesteld.

Het Hof constateerde de volgende herhaalde schendingen² van het Verdrag, waarvan vele zich gedurende een periode van meer dan acht jaar hadden voorgedaan:

- **Militaire aanvallen** in strijd met Artikelen 2 en 3 van het EVRM en Artikel 1 van Protocol Nr. 1 tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022 en, vanaf 24 februari 2022, ook in strijd met Artikel 8 van het Verdrag.
- **Standrechtelijke executies** van burgers en Oekraïense militair personeel dat buiten gevecht (hors combat) verkeerde in bezette gebieden in Oekraïne tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022, in strijd met Artikel 2.
- **Foltering en onmenselijke en vernederende behandeling** van burgers en krijgsgevangenen, waaronder verkrachting en seksueel geweld, in bezette gebieden van Oekraïne tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022, in strijd met Artikel 3.
- **Dwangarbeid** tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022, in strijd met Artikel 4 § 2.
- **Onrechtmatige en willekeurige detentie** van burgers tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022, in strijd met Artikel 5.
- **Onrechtmatige verplaatsingen van burgers onder dwang**, alsmede screening (“filtratie”) maatregelen van 24 februari tot en met 16 september 2022, in strijd met Artikel 8.
- **Intimidatie, belaging en vervolging van alle religieuze groeperingen** die niet behoren tot de Oekraïense Orthodoxe Kerk van het Patriarchaat Moskou (UOC-MP), van 11 mei 2014 tot en met 16 september 2022, in strijd met Artikel 9.
- **Ernstige inmenging in de vrijheid om informatie en ideeën te verspreiden en te ontvangen** tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022, in strijd met Artikel 10.
- **Gewelddadig uiteendrijven** door het Russische leger van vreedzame demonstraties in bezette steden en dorpen in maart en april 2022, in strijd met Artikel 11.
- **Vernietiging, plundering en toe-eigening** van goederen van burgers en particuliere ondernemingen zonder schadeloosstelling in de bezette gebieden van 11 mei 2014 tot en met 16 september 2022, in strijd met Artikel 1 van Protocol Nr. 1 en, vanaf 24 februari 2022, wat betreft de vernietiging en plundering van woningen en persoonlijke bezittingen, ook in strijd met Artikel 8.

² Een nadere beschrijving van deze schendingen is opgenomen in de [Engelse](#) versie van dit persbericht.

- **Onderdrukking van de Oekraïense taal op scholen** tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022 en **indoctrinatie van schoolkinderen** tussen 24 februari en 16 september 2022, in strijd met Artikel 2 van Protocol Nr. 1.
- **Overbrenging naar Rusland** en, in veel gevallen, **adoptie aldaar van Oekraïense kinderen** tussen 2014 en 16 september 2022, in strijd met de artikelen 3, 5 en 8.
- **Discriminatie** op grond van politieke mening en nationale afkomst, in strijd met Artikel 14.
- **Het niet onderzoeken** van geloofwaardige beschuldigingen van **administratieve praktijken** of het niet bieden van enige vorm van verhaal, in strijd met Artikel 13 van het Verdrag, in samenhang met Artikelen 2, 3, 4 § 2, 5, 8, 9, 10, 11 en 14 van het EVRM en Artikelen 1 en 2 van Protocol Nr. 1, tussen 11 mei 2014 en 16 september 2022.

De klachten van de Regering van Nederland over het neerhalen van MH17

Artikelen 2 en 13

Het Hof heeft in zijn eerdere beslissing over de ontvankelijkheid al geconcludeerd dat vlucht MH17 boven bezet gebied was neergeschoten door een BUK-raket die was afgevuurd vanaf een Buk-TELAR. De lanceerplaats bevond zich eveneens in bezet gebied.

Het Hof overwoog dat het bewijs erop wees dat de raket opzettelijk op vlucht MH17 was afgevuurd, hoogstwaarschijnlijk in de verkeerde veronderstelling dat het ging om een militair vliegtuig. Op basis van het door het Gemeenschappelijk Opsporingsteam (*Joint Investigation Team* – “JIT”) verzamelde bewijs en bij gebrek aan informatie van Rusland was de enige redelijke conclusie dat de raket was afgevuurd door een lid van de Russische militaire bemanning van de Buk-TELAR of door een lid van de “DPR”. Het Hof hoefde niet precies vast te stellen wie de raket had afgevuurd, aangezien Rusland verantwoordelijk was voor de handelingen van de Russische strijdkrachten en de gewapende separatisten. Het Hof aanvaardde het bewijs van de Nederlandse regering dat een Buk-TELAR op zichzelf geen onderscheid kan maken tussen militaire en civiele vliegtuigen. Het inzetten van een Buk-TELAR zonder andere maatregelen om het potentiële doelwit nauwkeurig te identificeren, vormde dan ook een schending van humanitair oorlogsrecht. Het Hof oordeelde dat Rusland geen maatregelen had genomen om militaire doelen nauwkeurig te identificeren, wat in strijd was met het beginsel van onderscheid (tussen burgers en burgerobjecten enerzijds, en militairen en militaire objecten anderzijds) en het beginsel van voorzorg (om burgers en burgerobjecten te sparen). Het doden van de burgers aan boord van vlucht MH17 kon niet worden beschouwd als een “rechtmatige oorlogshandeling” en vormde een schending van het recht op leven uit hoofde van het EVRM.

Bovendien vormde de inzet van de Buk-TELAR in een gebied waar nog steeds burgervluchten plaatsvonden duidelijk een direct gevaar voor mensenlevens, waarvan Rusland zich bewust was of had moeten zijn. Het nalaten van maatregelen, zoals het informeren van Oekraïne over de aanwezigheid van de Buk-TELAR of het sluiten van het omliggende luchtruim, getuigde van minachting ten opzichte van het leven van burgers die door de vijandelikheden in Oekraïne in gevaar waren, en vormde – afzonderlijk – een schending van het recht op leven.

Het Hof concludeerde verder dat er sprake was van een schending van Artikel 2 met betrekking tot de verplichting uit het EVRM om onderzoek te doen naar en mee te werken aan het internationale onderzoek naar de oorzaak van de crash. Het onderzoek van Rusland was fragmentarisch geweest en had zich gericht op bepaalde aspecten van het incident, ogenschijnlijk met het doel aan te tonen dat Rusland niet betrokken was en de verantwoordelijkheid bij Oekraïne te leggen. Dit onderzoek had regelmatig geleid tot de openbaarmaking van informatie die later op zijn best onjuist en in het slechtste geval volledig verzonnen bleek te zijn. De nabestaanden van de slachtoffers waren niet betrokken bij het onderzoek van de Russische autoriteiten en waren niet rechtstreeks op de hoogte gebracht van de resultaten daarvan. De Russische autoriteiten hadden ook niet effectief meegewerkt

met de onderzoekers van het JIT. Het bewijsmateriaal van het JIT leverde duidelijke voorbeelden van de obstructieve houding van Rusland ten aanzien van pogingen om de omstandigheden van de crash op te helderen. Het Hof oordeelde dat de onjuiste onthullingen en openbaarmakingen van het Russische ministerie van Defensie erop gericht waren de bevindingen van het JIT-onderzoek te weerleggen en te ondermijnen, waarbij opzettelijk valse sporen werden gelegd en de tijd en middelen van het JIT werden verspild. Het gebrek aan medewerking had een wezenlijke invloed gehad op het vermogen van het JIT om zijn onderzoek naar de betrokkenheid van de Russische strijdkrachten en hoge Russische politici bij het neerstorten van het vliegtuig af te ronden.

Er was ook sprake van een afzonderlijke schending van Artikel 13 in samenhang met Artikel 2. Het Hof was van oordeel dat elke suggestie dat de familieleden van de slachtoffers van het ongeval de volledige waarheid zouden kunnen achterhalen en de verantwoordelijken voor de Russische rechter zouden kunnen brengen, onrealistisch was, gezien de algemene ontkenningen en de weigering tot medewerking van de Russische autoriteiten.

Artikel 3

Het Hof erkende dat de nabestaanden van de slachtoffers diep verdriet en leed hadden ondervonden en nog steeds ondervinden als gevolg van de dood van hun dierbaren en de nasleep van de ramp.

Hoewel de nabestaanden niet rechtstreeks getuige waren geweest van het neerstorten van het vliegtuig of de plaats van de ramp, ontkwamen zij er niet aan dat zij de beelden van de crashsite en de lichamen van hun familieleden op grote schaal in de media te zien kregen. Zij waren gedwongen getuige te zijn van de onwaardige behandeling van de lichamen van hun familieleden op de plaats van de crash. Zij hadden zich machteloos en angstig gevoeld als gevolg van de beperkte toegang tot de plaats van de crash, waardoor het acht maanden had geduurd voordat de lichamen konden worden geborgen. Sommige nabestaanden hadden de onvolledige lichamen van hun familieleden moeten begraven; in sommige gevallen werden lichaamsdelen na de begrafenis aan hen teruggegeven. In twee gevallen zijn de lichamen van de slachtoffers nooit geborgen. De nabestaanden hadden actief deelgenomen aan het JIT-onderzoek en hadden contact opgenomen met de Russische autoriteiten, waaronder de president, met het verzoek om hulp bij het achterhalen van de waarheid. Het feit dat Rusland geen effectief onderzoek heeft ingesteld en niet effectief heeft meegewerkt met het JIT, heeft het lijden van de nabestaanden aanzienlijk verergerd door het uitstellen van de pijnlijke wachttijd op antwoorden. Hierdoor bleven de familieleden van de slachtoffers in onzekerheid over de precieze omstandigheden van de vliegcrash en de verantwoordelijkheid van hoge functionarissen van de Russische regering.

Het Hof concludeerde dat het voortdurende diepe leed van de nabestaanden van de slachtoffers van het neerhalen van vlucht MH17 wat betreft aard en omvang neerkwam op onmenselijke behandeling in de zin van Artikel 3 van het EVRM.

Billijke genoegdoening (Artikel 41)

Het Hof stelde vast dat de kwestie van schadevergoeding op grond van Artikel 41 van het EVRM zich nog niet leende voor een beslissing. Het Hof merkte op dat bij een eventuele toekomstige toekenning van schadevergoeding aan Oekraïne rekening moet worden gehouden met de oprichting van het Schaderegister door de Raad van Europa en met de lopende besprekingen over een toekomstig compensatiemechanisme.

Wat betreft het neerhalen van vlucht MH17, zou bij elke toekomstige toekenning rekening moeten worden gehouden met de behandeling van de individuele verzoekschriften die door familieleden van de slachtoffers van vlucht MH17 bij het Europees Hof zijn ingediend, en met de ontwikkelingen in de procedure voor de Raad van de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie, die in mei 2025 oordeelde dat Rusland zijn internationale verplichtingen met betrekking tot het neerschieten van vlucht MH17 niet was nagekomen. Om deze redenen heeft het Hof besloten de verdere procedure betreffende het neerhalen van vlucht MH17 af te splitsen van de rest van de zaak.

Bindende kracht en tenuitvoerlegging (artikel 46)

Het Hof herhaalde dat het in de eerste plaats aan de betrokken Staat is om te kiezen welke middelen hij gebruikt om aan zijn wettelijke verplichtingen uit hoofde van Artikel 46 van het Verdrag te voldoen. Wanneer de aard van de vastgestelde schending echter zodanig is dat er geen reële keuze mogelijk is wat betreft de maatregelen die nodig zijn om deze te herstellen, kan het Hof besluiten individuele maatregelen aan te wijzen.

In het onderhavige geval oordeelde het Hof dat Rusland verplicht was om:

- alle personen die vóór 16 September 2022 in door Rusland (of door troepen onder controle van Rusland) bezet Oekraïens gebied van hun vrijheid zijn beroofd en nog steeds in strijd met Artikel 5 van het EVRM door de Russische autoriteiten worden vastgehouden, onmiddellijk vrij te laten of veilig te laten terugkeren; en

- onverwijld mee te werken aan de instelling van een internationaal en onafhankelijk mechanisme om zo spoedig mogelijk en met inachtneming van het belang van het kind, alle kinderen die vóór 16 september 2022 van Oekraïne naar Rusland en door Rusland gecontroleerd gebied zijn overgebracht, te identificeren, het contact tussen deze kinderen en hun overlevende familieleden of wettelijke voogden te herstellen en de kinderen veilig te herenigen met hun families of wettelijke voogden.

Het Comité van Ministers blijft toezicht houden op de uitvoering van de uitspraken van het Hof tegen Rusland en Rusland is krachtens Artikel 46 § 1 van het EVRM verplicht deze uit te voeren, ondanks de beëindiging van zijn lidmaatschap van de Raad van Europa.

Dit persbericht is een document dat door de Griffie is opgesteld. Het is niet bindend voor het Hof. Beslissingen, uitspraken en andere informatie over het Hof kunnen worden geraadpleegd op www.echr.coe.int. Om persberichten van het Hof te ontvangen, kunt u zich hier abonneren: www.echr.coe.int/RSS/en of ons volgen via Twitter [@ECHR_CEDH](https://twitter.com/ECHR_CEDH) en Bluesky [@echr.coe.int](https://bsky.app/profile/echr.coe.int).

Contactgegevens pers

echrpess@echr.coe.int | tel.: +33 3 90 21 42 08

Wij ontvangen persvragen graag per email of telefonisch.

Tracey Turner-Tretz (tel: + 33 3 88 41 35 30)

Denis Lambert (tel: + 33 3 90 21 41 09)

Inci Ertekin (tel: + 33 3 90 21 55 30)

Neil Connolly (tel: + 33 3 90 21 48 05)

Jane Swift (tel: + 33 3 88 41 29 04)

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is in 1959 in Straatsburg opgericht door de lidstaten van de Raad van Europa om vermeende schendingen van het Europees Verdrag tot de Rechten van de Mens uit 1950 te behandelen.